

ЛЮДИНА НЕ ЗІ СТРАХУ. ПАМ'ЯТІ ЮРІЯ БАДЗЯ

1 вересня 2018 р. відійшов у Вічність Юрій Васильович Бадзьо – літературознавець, учасник українського правозахисного руху, політичний діяч, публіцист. Політ'язень радянських тюрем і концтаборів (1979 – 1988), член Національної ради ДПУ (1992 – 1996), заступник голови Конгресу національно-демократичних сил України (1992 – 1995), член НСПУ, лауреат премії Фондації Омеляна і Тетяни Антоновичів (США). Нагороджений орденом “За заслуги” III ст. (2005) і II ст. (2009).

Народився Ю. Бадзьо 25 квітня 1936 р. в с. Копинівці Мукачівського р-ну Закарпатської обл. в багатодітній селянській родині. Після закінчення філологічного факультету Ужгородського університету (1958) три роки працював учителем і директором школи в закарпатських селах. У 1961 – 1964 рр. був аспірантом Інституту літератури АН УРСР: підготував дисертацію на тему “Критерій правди в оцінці літературно-художнього твору”, опублікував низку масштабних літературознавчих статей, які дістали відгук у пресі, тому його було залишено в Інституті на посаді молодшого наукового співробітника. У 1961 – 1964 рр. входив до Ради Клубу творчої молоді – першої в Україні неформальної організації національно-патріотичного напрямку періоду хрущовської “відлиги”. Узав участь у публічному протесті проти арештів української інтелігенції під час прем'єри фільму С. Параджанова “Тіні забутих предків” у київському кінотеатрі “Україна” 4 вересня 1965 р. За це і за відмову зректися своєї позиції його виключили з КПРС, звільнили з Інституту літератури, постановою позбавили можливості працювати не лише за фахом, а й в інтелектуальній сфері взагалі. Працював літредактором журналу для сліпих “Заклик”, у видавництві “Молодь”, а останні п'ять років перед арештом – приймальником хліба у тресті “Київхлібторг”.

У 1971 р. Ю. Бадзьо звернувся з листом до VI з'їзду Спілки письменників України, у якому порушив питання про нерівноправне становище української культури в умовах національно-політичної несвободи. 1977 р. невідомі (імовірно, КДБ) викрали його трактат “Право жити” (1400 сторінок машинопису) про нерівноправне становище українського народу в складі СРСР, який він писав п'ять років у відповідь на нову хвилю політичних арештів. Ю. Бадзьо почав відновлювати текст, але в лютому 1979 р. під час обшуку кадебісти вилучили 450 сторінок другого незакінченого його варіанту. 23 квітня 1979 р. Ю. Бадзьо заарештував КДБ. За час між обшуком і арештом він устиг написати Відкритого листа Президії Верховної Ради СРСР і ЦК КПРС, а також Відкритого листа українським і російським історикам, де коротко виклав основні ідеї “Права жити”. Суд над Ю. Бадзьом відбувався 19-21 грудня 1979 р. Йому інкримінували написання трактату “Право жити”, зберігання й розповсюдження виданої у Львові в 1937 р. “Програми асиміляції українців і білорусів у Польщі”, машинопис М. Руденка “Економічні монолози”, виступи на партзборах у 1965 р. з протестами проти репресій. Винним себе у скоєнні злочину Ю. Бадзьо не визнав і був засуджений Київським міським судом за ст. 62 ч. 1 КК УРСР на максимальний термін – 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання. 21 березня 1980 р. прибув етапом у табір ЖХ-385/3-5 (сел. Барашево в Мордовії). За колючим дротом Ю. Бадзьо брав участь у політичному страйку під час Московської олімпіади, тримав голодівки протесту, писав заяви до вищих державних інстанцій із критикою влади. У липні 1980 р. на Заході опублікували його протест проти введення радянських військ в Афганістан.

За час ув'язнення дружину Юрія Бадзя Світлану Кириченко (1935 – 2016), у 1960-х роках співробітницю академічних Інститутів літератури і філософії, 11 разів звільняли з роботи, навіть із посад поштарки і прибиральниці. Дружина була разом із чоловіком на засланні в сел. Хандига в Якутії, де Ю. Бадзьо відбував покарання з 1986 р. (пізніше, 2013 р. вона видала масштабну книжку спогадів “Люди не зі страху: Українська сага”). Прохання про помилування Ю. Бадзьо подати відмовився, проте в грудні 1988 р. його звільнили. До Києва подружжя Бадзів повернулося в січні 1989 р., і Юрій Васильович поринув у громадсько-політичне життя. Наступного року написав Маніфест Демократичної партії України (травень) і був обраний головою партії на її Установчому з'їзді (грудень). Проте на 2-му з'їзді ДемПУ зрікся посади, щоб повернутися до наукової діяльності. З 1 червня 1993 р. Ю. Бадзьо – співробітник Інституту філософії НАН України. Активно виступав у ЗМІ з аналітичними статтями на політичні теми. Його було реабілітовано згідно з законом України 1991 р. Рукопис трактату “Право жити”, який авторові повернули після проголошення незалежності України, побачив світ окремим виданням 1996 р.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, науковий Центр дослідження проблематики українського шістдесятництва глибоко сумують із приводу смерті Юрія Васильовича Бадзя. Вічна Пам'ять цій незламній людині!

